

any al batle una quarta de froment per *aratge* he menyar, segons que es acostumat en temps de meses», Vic S. XIV (BABL VIII, 381). *Arable. Arador* [S. XIII, *AlcM*]; *aratori*.

Arec adjectiu aplicat als animals que es presten a llaurar, que llauren [1282: «un parell de bous *arechs*», Hinojosa, *El Régimen Señorial en Cat.*, p. 354], «besties *aregues*», 1310, *Manual de Consells* (N. Primitiu, *Mem. Assembl. Cronistas*, 1960, 126n.); «tot lo bestiar *arech*, e vedels e polins qui segueixen lur mares que *aren*», doc. rossell. de 1307 (Alart, *RLR* VII, 57), i ja «de bestiaro *arech*», a. 1299, i «bestiis *aregis* et non *aregis*», a. 1229 (més en docs. de 1367, 1385, 1411, 1419, 1674, potser ja un *bovem ariegum* de 1173, Alart, *InvLCat.*, s. v.)¹ Donat el sentit de *arec*, -ga, es comprèn que *aregar* hagi passat a significar 'domar (un bou, etc.)' (eiv., PzCabrero, s. v.; mall. i en diverses comarques del Princ.), després 'ensinistrar' (una persona, etc.: Bart. Ferrà, *Comèdies* I, 87)²

Aladriga [mj. S. XIII]: «Rex recipit --- de qualibet saumata de dentals, unum dental; de qualibet saumata de stevis, unam stevam; de qu. saumata de *aladrigues*, unam *aladrigum*; de ciphis, scutellis ---», Lleuda de Perpinyà (*RLR* IV, 368); «qui trascha --- *aladrigues* del dit bosch <de Campcardós> --- pague-n de una *aladriga* --- e per cascun dental ---», V. de Querol, a. 1308 (*RLR* VIII, 51), «qui trascha *aladrigues* ho steves del bosch ---», 1311, «fustes per steves, *ladrigues*, dentals ---», 1427 (Alart, *InvLCat.*, s. v. *esteva*), i anàlogament en docs. de 1310, 1318, 1348, 1351, 1384, 1399, 1427 (*InvLCat.*, s. v. *aladriga*); i encara compra d'una *aladriga* en un doc. de 1421, Desplanque, *Archives de Thuir*, 57b). Formes que serveixen per denominar la cameta de l'arada (veg. la figura I en l'article *arada* d'*AlcM*), i que postulen evidentment un derivat *ARATRĪCA (cf., espt. per a la fonètica, Fouché, *Phon. Rouss.*, 116)³ D'una pronúncia mossàrab del mateix mot és probable que provingui l'eiv. *alatric* «chucheria, avió» (PzCabrero, partint de la idea de 'vell trasto de fusta ja abandonat'. D'un diminutiu *ARATRICULA (amb dissimilació *aradr-* > *anadr-*) ha de sortir el pall. *nedrilla* 'camatimó' (Moll, *AORBB* I, 196, i *AlcM*); d'altra banda el gascó bigordà era *ředriřlo* «le timon (de la charrue)» (Elcock, *AORBB* VIII, 136), que a la Vall d'Aran vaig recollir en la forma *řederiřla*.

¹ Cosa semblant s'havia usat també a l'occità de Guiana, en el S. XIV: «ferrament am que-l menestrayral guazanharà sa bita, ni fer, ni ordilha de molen, ni estruments d'*arec*, no sia penhorat en els Costums de Gontaud, c^o de Tonneins, Lot-et-Gar., Delpit, *Mém. Soc. Bordeaux*, VII, 105. — ² Moll, *AlcM*, posa estranyament «l'arada davant els bous» prenent que *arec* deriva de *aregar*, mot recent, mentre que d'*arec* n'hi ha exs. a grapat des dels orígens de l'idioma, i reapareix en les llengües veïnes (oc., supra): en aragonès amb un sufix de funció semblant, «illa hereditate de Plazensa sicuti illa de Boleia, cum duos iugos de boves et duos no-

vellos <'novillos'> *arales*», a. 1134, en el *Cartulario de Fanlo*, p. 118. Les etimologies reportades pel mateix Moll, totes desencaminades, unes més que altres: la de Montoliu va contra les normes de formació de mots, la de Spitzer contra la fonètica, però la de Moll subverteix aquesta violentament i alhora la formació de mots: té l'excusa d'haver estat desviat per unes formes atribuïdes a Lull, però que signifiquen una altra cosa i no tenen res a fer amb això. El sufix -ec és l'equivalent del cast. -iego, port. -ego, ll. tardà -AECUS. Com que aquest és suspecte de ser pre-romà (més que hellenitzant) i com que l'arrel és indoeuropea (cèltica, etc.) i -AIKO- és sufix celtibèric molt conspicu, l'únic dubte que resta en aquesta etimologia és si la derivació d'*arec* és romànica o si no es tracta d'un cèltic ARAIKO- 'propi per a llaurar. Hi ha més versemblança en això, o bé en el sorotàptic. — ³ Com sigui que -ICA és un sufix cèltic és versemblant que aquest mot fos també d'aquesta llengua. És veritat que allí el mot per a 'arada' era AROTRO-, de manera que segurament seria un *AROTRĪKĀ cèltic, amb lleu modificació ARATRĪCA per influència de l'ARATRUM llatí. El cèlt. AROTRO- es conservà com a nom de l'arada, si bé dissimilat en *ÁROTU, en el gascó pirinenc *àret*, veg. la meua nota, de *Top. Hesp.* (cita en els índexs alfabètics).

Aragai, aragall, V. *xaragall*

ARAIG, 'nit', mot caló, d'origen gitano. □ 1.ª doc.: 1897.

«Se m'acaba el paper, és tard i he d'anar a matar l'*araig*», explicat en nota «anar a dormir», carta de PCoromines a JMassó i Torrents, del 15-II-1897, imitant el parlar dels presidaris comuns, companys dels presos polítics de Montjuïc. Vegeu-ne altres exs. en *AlcM*; com explica MLWagner, es tracta d'un mot d'origen gitano, per al qual es pot veure *ZRPb*. XXIX, 544, i que ha donat també formes d'argot castellà *aracha*, *laracha*, *rache*.

Araire, V. *arada*

ARAM, 'bronze', 'coure', del ll. tardà AERAMEN 'objecte de bronze', 'bronze', derivat del ll. AES, AERIS, 'coure' i 'bronze'. □ 1.ª doc.: doc. de 1162.

En el testament de P. de Seró [cap a Artesa de Segre] de 1162: «una ola de *aram*» (Miret, *RBiblg. Cat.* VI, 18); també en un doc. de 1163, referent a la *rouriça* (Miret, *TemplH.*, p. 224), bolet del color de la fusta vella del roure. Guillem de Cervera (c. 1250) recomana que per més «c'om vos am / --- / no camjets per *aram* / aur, ne seyn per foylor» (*Prov.*, 24c), sembla, doncs, tractar-se més aviat de 'coure', si bé no es pot descartar el bronze del tot. Avui el mot s'aplica de vegades a totes dues menes de metall. Els qui usen alhora *coure* en distingeixen l'*aram* com un metall diferent, i llavors designa indiscutiblement el bronze: així m'ho precisaven a Tor de Vall Ferrera el 1932, i